

# Jakub Penson (1899–1971)

## Od szpitala na Czystem do Akademii Medycznej w Gdańsku

Z okazji 60-lecia powstania Akademii Medycznej w Gdańsku została wydana przez wydawnictwo Via Medica książka o wieloletnim rektorze tej uczelni i współtwórcy nowoczesnej nefrologii w Polsce — profesorze Jakubie Pensonie. Publikacja została zredagowana przez Wiesława Makarewicza — ówczesnego rektora i prof. Bolesława Rutkowskiego — obecnego kierownika Kliniki Chorób Nerek.

Książka jest interesująca i pod względem edytorskim unikalna, dlatego zasługuje na specjalne omówienie na łamach czasopisma „Nadciśnienie Tętnicze”.

Profesor Jakub Penson zajmował się klasycznymi chorobami wewnętrznymi, w tym nadciśnieniem tętniczym, zwłaszcza objawowym, nie tylko w chorobach nerek, ale także w przebiegu *phochromocytoma*, nadciśnienia naczyniowo-nerkowego itp. Zagadnienia te opisał w osobnych publikacjach, a także w trzech wydaniach podręcznika chorób nerek, które ukazały się w latach 1960, 1965 i 1970. Ponadto, już przed wojną zajmował się cukrzycą i kardiologią oraz wybranymi działami endokrynologii.

Podczas 20 lat kierowania kliniką (lata 1949–1969) wykształcił grupę 5 docentów, którzy w przyszłości objęli kierownictwa klinik i zakładów oraz wykształcili grupę własnych profesorów i docentów (23 osoby). Ta wykształcona grupa obsadziła własne, a także nowo tworzone jednostki organizacyjne w Akademii Medycznych w Gdańsku i w Bydgoszczy.

W 1970 roku powstało Międzynarodowe Towarzystwo Nadciśnienia Tętniczego, do którego od początku należeli kardiolodzy, nefrolodzy, diabetolodzy i lekarze innych specjalności, co stało się przykładem wtórnej integracji, która obecnie dokonuje się w medycynie.

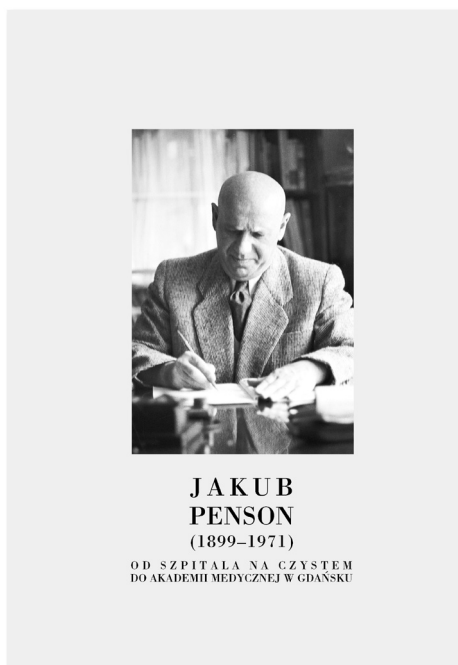
Szkoła kliniczna, zapoczątkowana w 1949 roku przez profesora Jakuba Penson, działa w tym towarzystwie niezależnie od profilu naukowego klinik i podspecjalności, które obecnie reprezentują jej członkowie.

W zarządzie Polskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego od czasu komitetu założycielskiego w 1987 roku zawsze są członkowie z Gdańska. Przez dwie kadencje w latach 1990–1994 pełniliśmy funkcje przewodniczącego, sekretarza i skarbnika Zarządu Głównego. W 1995 roku zorganizowaliśmy pierwsze sympozjum satelitarne w Polsce do Europejskiego Kongresu Nadciśnienia Tętniczego oraz międzynarodową „szkołę letnią” tego towarzystwa.

Członkowie towarzystwa z Gdańska założyli pismo „Nadciśnienie Tętnicze”, którego pierwszym redaktorem został Andrzej Rynkiewicz. Obecnie sekretarzem Europejskiego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego

jest Krzysztof Narkiewicz. Z kolei sekretarzem Międzynarodowego Towarzystwa Nadciśnienia Tętniczego jest Anna Dominiczak, córka profesora Jakuba Penson, która rozpoczęła studia medyczne po jego śmierci. Po dyplomie pracowała w naszym zespole, następnie doktoryzowała się i uzyskała tytuł profesora w znanym ośrodku badania nadciśnienia tętniczego w Glasgow.

Profesor Jakub Penson urodził się w 1899 roku w Płocku, gdzie skończył gimnazjum im. Władysława Jagiełły. W 1918–1921 służył w szeregach Wojska Polskiego, brał udział w wojnie o niepodległość. W 1921 roku wstąpił na Wydział Lekarski Uniwersytetu Warszawskiego, a w 1927 roku uzyskał tytuł doktora wszech nauk lekarskich. Po roku pracy jako wolontariusz



w I Klinice Chorób Wewnętrznych Uniwersytetu Warszawskiego w 1929 roku uzyskał etat w szpitalu na Czystem w Warszawie, gdzie pracował do 1942 roku na stanowisku starszego asystenta oddziału wewnętrznego, następnie od 1939 roku na stanowisku ordynatora.

Przed wojną szpital na Czystem był znakomitym szpitalem miejskim, w którym cały personel lekarski i pielęgniarski stanowili Polacy Żydzi. Leczyli ludność całej Warszawy, ponieważ z powodu uprzedzeń rasowych niekiedy nie mogliby uzyskać etatów w szpitalach akademickich. Prowadzili także działalność naukową.

W czasie wojny leczyli ludność z Warszawy i całej Europy, którą hitlerowcy przywozili do warszawskiego getta. Profesor Jakub Penson i jego asystenci w dramatycznych warunkach leczyli chorych na tyfus plamisty. Interesujące, że nawet w obliczu własnej zagłady i chorych, lekarze, z których znaczna część zginęła w getcie, przeprowadzali badania naukowe nad przebiegiem tyfusu, choroby głodowej i innych.

Profesor Penson tam po raz pierwszy opisał cechy ostrej niewydolności nerek, która występowała w przebiegu tyfusu plamistego. Po wojnie dane te były przedmiotem Jego pracy habilitacyjnej. Jest to znaczne osiągnięcie naukowe, gdyż podobny zespół opisali Anglicy w przebiegu zespołu zmiążdżenia w czasie bombardowań Londynu. Zaobserwowano, że chorzy którzy ginęli z powodu ostrej niewydolności nerek, histopatologicznie mieli prawie niezmiennione nerki, co przyczyniło się później do wprowadzenia dializy.

Książkę zredagowano w sposób oryginalny. Poszczególne rozdziały są przedrukowanymi artykułami, które ukazały się o profesorze w latach 1971–2005. Dotyczą one osiągnięć naukowych przed wojną, w czasie okupacji i po wojnie. Ponadto podkreślają Jego walory organizacyjne. Profesor przez 9 lat był rektorem Akademii Medycznej, najdłużej zajmując to stanowisko w historii uczelni.

Interesujące są wspomnienia ludzi, którzy z nim pracowali. Powszechnie podkreślono w nich walory osobiste i intelektualne tego znakomitego klinicysty, człowieka nie tylko bardzo mądrego, ale i dobrego.

Jednak najważniejszą część książki stanowi pamiętnik napisany przez samego profesora Penson w warszawskim getcie. W 2002 roku pamiętnik ten udostępniła wdowa prof. Joanna Muszkowska-Penson z okazji rocznicy 100-lecia jego urodzin. Został wydany po raz pierwszy w omawianej publikacji.

Redaktorzy tę część książki wydali w dwóch wersjach językowych — po polsku i po angielsku. Także artykuł profesora Rutkowskiego o ostrej niewydolności nerek opisanej przez profesora Penson w przebiegu epidemii tyfusu plamistego w warszawskim getcie został wydany w dwóch wersjach językowych — polskiej i angielskiej.

Opublikowany 60 lat od wydarzeń pamiętnik robi wstrząsające wrażenie nawet na ludziach, którzy sami przeżyli wojnę. Należy sądzić, że równie duże wrażenie zrobi na tych Czytelnikach, którzy urodzili się później, a także na Czytelnikach zagranicznych, którzy w czasie II wojny światowej nie mieli tak dramatycznych przeżyć wojennych.

Polecając Czytelnikom tę książkę, pragnę zwrócić uwagę na to, że dla ludzi wybitnych nie ma złych czasów, ponieważ w każdych warunkach, nawet ekstremalnych, można służyć chorym, a nawet pracować naukowo. Podobnie w każdym wieku można szkolić kadrę i przyczyniać się do postępu medycyny. Profesor Jakub Penson stworzył szkołę kliniczną i prowadził działalność organizacyjną i naukową, mając 50–70 lat.

Książka ta świadczy o tym, że pamięć o ludziach wybitnych jest żywa niezależnie od wydarzeń dziejowych, w których działali. Może właśnie te wydarzenia tworzą niepowtarzalne osobowości.

**Prof. dr hab. med. Barbara Krupa-Wojciechowska**